

GORAN GALIĆ, PO
STRUCI KROATOLOG I
KOMUNIKOLOG, DEVETI
GLAVNI UREDNIK VIJENCA,
TE JASMINA REIS,
VODITELJICA MUZEJA
KUĆA ŠENOVA I POKČERKA
ZDENKA ŠENOVA

Stoljeće i pol Vijenca, časopisa koji je počeo tiskati hrvatsku riječ

Tekst KRISTINA OLUJIĆ Fotografije SAŠA ZINAJA

Anton Gustav Matoš, hrvatski književnik koji je živio od 1873. do 1914., začetnik književne moderne, svoju prvu novelu, "Moć savjesti", objavio je s 19 godina u tjedniku za kulturu Vijenac. Nakon što mu je književno djelo izašlo u časopisu koji je nastao zato da bi pisci mogli objavljivati na hrvatskom jeziku, došao je do svoje majke i rekao: "Mamice, štampan sam u Vijencu". Ona mu je na to odgovorila: "Zar si napravio neku spačku da si izašao u novinama?". Kasnije je nekoliko puta rekao da je bio počašćen što mu je pripovijetka izašla u Vijencu, u doba kada su pisci njegovih godina mogli eventualno objavljivati u rubnim školskim

ZAGREB JE U DOBA POKRETANJA ČASOPISA VIJENAC imao 20.000 stanovnika, u Hrvatskoj je od dva i pol milijuna Hrvata njih 80 posto bilo nepismeno, a ono malo pismenih služilo se njemačkim jezikom. Kako bi se obilježilo 150 godina od pokretanja Vijenca, u knjižnici HAZU-a otvorena je izložba

časopisima. Ta anegdota pokazuje, na primjeru jednog od najvećih hrvatskih pjesnika, da je Vijenac u to doba bio najvažniji rasadnik književnik talenata. Unatoč tome što je bilo dugih razdoblja neizlaženja, ideja Vijenca postoji 150 godina u kontinuitetu, a list su u tom razdoblju poput feniksa gasio i obnavljao šest puta. U tom su smislu najvažniji su datumi 23. siječanj 1869., kada je izašao prvi broj Vijenca i 25. prosinac 1993. kada je Matica Hrvatska, pod vodstvom Vlade Gotovca, ponovno pokrenula Vijenac nakon 49 godina pauze.

ZAGREB JE U DOBA POKRETANJA VIJENCA imao 20.000 stanovnika, u Hrvatskoj je bilo dva i pol milijuna Hrvata od kojih ih je 80% bilo nepismeno, a ono malo pismenih služilo se uglavnom njemačkim jezikom. Hrvatska je bila podijeljena na mađarski i austrijski dio. Kako bi se predstavila slavna prošlost tijekom 150 godina od prvog broja Vijenca i skrenulo pozornost na današnji Vijenac, koji je također nedavno proslavio okruglih 25 godina postojanja, u knjižnici HAZU otvorena je izložba posvećena Vijencu. Na izložbi su predstavljeni najvažniji trenuci iz povijesti ovog lista, najvažnija djela koja su izašla u Vijencu, dok će se u suradnji s Kućom Šenoa moći pogledati neki od predmeta koji su pripadali književniku Augustu Šenoj, najslavnijem uredniku Vijenca.

Goran Galić, po struci kroatolog i komunikolog, deveti je glavni urednik novoga Vijenca, a na toj je poziciji od 2017. Njegovi su prethodnici Slobodan Prosperov Novak, prvi urednik obnovljena Vijenca, Boris Maruna, Andrea Zlatar-Viočić, Mladen Kuzmanović, Ivica Matičević, Mate Maras, Andrija Tunjić i Luka Šeput.

IZVORNI VIJENAC izlazio je od 1869. do 1903. U pokretače su se "upisali" Đuro Deželić, prvi urednik, Matija Mesić, Ivan Trnski, Petar Preradović i Milivoj Dežman, a vrlo brzo se priključio i August Šenoa. Kako je objasnio Galić, Vijencu su prethodili časopisi kao što su Danica i Kolo, ali te su novine uglavnom bile privatne inicijative i kratkoga daha i pokretači su se međusobno sukobljavali.

Kako i zašto je 23. siječnja 1869. pokrenut izvorni Vijenac?

"Akademik Josip Bratulić, nekadašnji predsjednik Matice hrvatske, lijepo se izrazio kada je u našem obljetničkom broj napisao da je Gajeva Danica navijestila dan, ali nama je trebalo danje svijetlo. To je bio Vijenac. Vijenac su pokrenuli hrvatski pisci okupljeni oko Matice ilirske, osnovane 1842., i tek osnovane Akademije. Matica je već za vrijeme hrvatskoga narodnog preporoda ostvarila prve korake prema jezičnom i kulturnom ujedinjenju Hrvata, a Vijenac je bio nastavak tih težnji. Ideja je pokretača bila pokazati da na hrvatskom jeziku mogu nastati vrsna djela na razini drugih većih naroda i kultura. U Vijencu su stasali svi važni pisci hrvatskog realizma, naturalizma i moderne, cijela hrvatska kultura tog vremena ogleda se na njegovim stranicama. U 35 godina izvornoga Vijenca razvile su se

■ NASLOVNICE I SADRŽAJI NEKIH IZDANJA VIJENCA MOGU SE VIDJETI NA IZLOŽBI DO 17. SRPNJA

književne poetike, utro se put estetskoj funkciji književnosti jer je postojala svijest o tome da isključivo afirmativno pisanje o književnim djelima ne vodi napretku hrvatske književnosti. U Vijencu je stvoren kanon nacionalne književnosti i građanske kulture. Suradnici su u časopisu pratili cijeli kulturni život Zagreba, pisali književne, kazališne i likovne kritike. Bio je to središnji časopis hrvatske kulture, snažno je doprinio izgradnji hrvatskog nacionalnog identiteta i hrvatske kulture u cjelini, posebno sa Zagrebom kao kulturnim središtem."

KADA SE GOVORI O PRVOM VIJENCU, nerijetko ga se naziva Šenojinim Vijencem, po književniku Augustu Šenoj, najpoznatijem uredniku u povijesti tog lista. Period u kojem je Vijenac uređivao Šenoa smatra se njegovim zlatnim razdobljem, između ostalog zato što je naklada dosegla za to doba visokih 1500 prodanih primjeraka.

August Šenoa, najutjecajniji i najplodniji hrvatski pisac 19. stoljeća, živio je od 1838. do 1881. Po ocu Aloisu bio je češkog porijekla, a po majci

Theresi slovačkog, dok mu je materinji jezik bio njemački. Jasmina Reis, voditeljica muzeja Kuća Šenoa i pokćerka Zdenka Šenoje, ispričala je da je August Šenoa hrvatski naučio tek nakon majčine smrti, u dobi od devet godina života igrajući se s vršnjacima u parku Ribnjaku, nedaleko doma u Vlaškoj ulici. Otac ga je poslao u prvi razred gimnazije u Pečuh, da bi se u Zagreb vratio u dobi od 12 godina i upisao se, u doba Bachova apsolutizma, u drugi razred Klasične gimnazije na Katarininu trgu. Kako kaže, zahvaljujući svojim gimnazijskim profesorima Antunu Mažuraniću, Matiji Mesiću, Vjekoslavu Babukiću i drugima, u dobi od 12 godina upoznao je Ljudevita Gaja koji je u današnjoj Čirilometodskoj ulici, u blizini gimnazije imao tiskaru i veliku knjižnicu:

"GAJ MU JE POKAZAO DJELA Marulića i Gundulića pa je August Šenoa "Osmana", svoju prvu knjigu na hrvatskom jeziku, kupio za jednu forintu od školskog prijatelja. Od tada je August Šenoa postao zaljubljenik u hrvatski jezik koja ga nije napuštala do kraja života. Postao je svjestan da

gotovo nije bilo literature na hrvatskom jeziku te da se pismeni Hrvati, koji su često međusobno govorili njemački, srame govoriti hrvatski. U članku "Naša književnost" koji je objavio u dobi od 27 godina, u prvom broju Glasonoše, zalagao se za literaturu na hrvatskom jeziku ističući njezin nacionalni i socijalni značaj. Kao mladi novinar u Pozoru zalagao se za domaće teme i isticao da ih ima bezbroj u našoj bogatoj prošlosti i u suvremenom životu. O tome je pisao i na početku pripovijetke "Prijan Lovro". Preuzevši uredništvo Vijenca od Nove godine 1874., poticao je Hrvate na pisanje i čitanje na hrvatskom jeziku. Na kraju svakog broja Vijenca bio je poziv na pretplatu i zaista, tijekom njegova

■ NOVIJE NASLOVNICE VIJENCA

U KNJIŽNICI HAZU-a MOGU SE, OSIM RAZLIČITIH IZDANJA ČASOPISA, VIDJETI I OSOBNI PREDMETI AUGUSTA ŠENOEA, NAJPOZNATIJEGLAVNOG UREDNIKA VIJENCA

uređivanja broj pretplatnika višestruko je narastao, a list se čitao u svim dijelovima Hrvatske. Poticao je prijatelje za koje je znao da kvalitetno pišu na slanje pjesma i pripovjedaka u Vijenac, kao i mlade pisce kod kojih je otkrio talent za pisanje. Iako je nedostajalo literature na hrvatskom jeziku, kao urednik Vijenca nije objavljivao sve što je stiglo, već je radio strogu selekciju. U ono vrijeme još nije bilo hrvatskog standardnog jezika, pa je time značaj Augusta Šenoea za stvaranje čitalačke publike bio još veći. Naravno i njegova djela objavljivana su u nastavcima u Vijencu već od 1869. Objavljivanje djela u nastavcima bilo je važno zbog privlačenja čitatelja koji su jedva čekali sljedeći nastavak u novom broju Vijenca. Zbog velikog broja čitatelja, August Šenoa mogao je isplatiti honorare piscima.

AUGUST ŠENOEA BIO JE AKTIVAN u redakciji Vijenca od samog početka, 1869., a Vijenac je uređivao do smrti, 13. prosinca 1881. Na dan na koji je umro osam godina ranije sklopio je Ugovor o preuzimanju uredništva Vijenca. U prvom godištu Vijenca objavio je "Kamene svatove", "Kakvu Hrvati djecu jedu", "Kuginu kuću" i pripovijest "Dusi narodne straže". Od kolovoza do prosinca 1871. objavio je u Vijencu svoj prvi roman i prvi hrvatski povijesni roman „Zlatarovo zlato“, a zatim i druga svoja djela. Uredništvo Vijenca preuzeo je početkom siječnja 1874. o čemu svjedoči originalni ugovor između Augusta Šenoea i Dioničke tiskare na četiri stranice rukopisnog teksta koji se čuva u Kući Šenoa, a izložen je na izložbi povodom 150. obljetnice prvog broja Vijenca. Vijenac je imao i ilustracije, a Jasmina Reis smatra da je po svom izgledu i kvaliteti stajao uz bok sličnim časopisima u Beču i Parizu.

Kako kaže Nacionalova sugovornica, iz ugovora se vidi kakvu je veliku obvezu August Šenoa preuzeo na sebe kao urednik Vijenca:

"Vijenac je izlazio tjedno, svake subote u određeni sat i nije smio zakasnuti. Urednik je odgovarao moralno i materijalno. Rukopise je morao predavati slugaru postepeno najkasnije do srijede navečer, a listak koji je tiskan na posljednjoj strani svakog broja Vijenca, do četvrtka u podne. Da nije predao sve na vrijeme i da je Vijenac zakasnio, August Šenoa prema ugovoru bio bi obavezan nadoknaditi štetu od svoga honorara, kako tiskanja, tako i slaganja i raznošenja. Korektura i revizija novina također je bila obaveza urednika i to u roku od 24 sata, za što je također August Šenoa odgovarao svojim prihodom. Kao urednik morao je pratiti sva događanja u

kultumom životu Zagreba i cijele Hrvatske i napisati u listku komentar. Krajem svakog mjeseca morao je upravi Dioničke tiskare predati listu honorara koji nisu smjeli biti veći od 25 forinti. August Šenoa kao urednik bio je odgovoran i za broj pretplatnika Vijenca, pa je ugovoreno da će se razmjerno broju smanjenih pretplatnika smanjiti i plaća urednika i honorari piscima. To se srećom nije dogodilo, već je broj pretplatnika rastao. Članke koje je objavljivao u Vijencu honorirani su mu kao svim drugim piscima, dok je listak pisao besplatno. Vijenac nije nikada zakasnio, a kada je oputovao u Italiju sa suprugom Slavom na proljeće 1876., pripremio je građu za Vijenac za deset brojeva unaprijed i dao precizne upute svojem zamjeniku Ladislavu Mrazoviću, s kojim je bio u kontaktu preko pošte cijelo vrijeme svog odsustva iz Zagreba".

JASMINA REISPOTVRDILA JE DASA UZAVRIJEME Augusta Šenoea u Vijencu pisali gotovo svi značajni hrvatski pisci, neovisno o njihovim političkim i ideološkim uvjerenjima:

"August Šenoa je bio pripadnik narodne stranke, ali to se nije vidjelo u njegovu uređivanju Vijenca. Smatrao je da ima u hrvatskoj premalo književnika i da bi bila velika šteta kada bi se dijelili po političkim stavovima i međusobnim antipatijama. Pružio je šansu svima, pa tako i mladom Anti Kovačiću, čijih je nekoliko pjesama i pripovijest "Baruničina ljubav" objavio u Vijencu, iako je Kovačić bio pravaš. Također mu se obratio i Eugen Kumičić koji mu je poslao na čitanje svoju prvu pripovijest "Spljet i Pariz", uz molbu da ne bude previše strog. August Šenoa pročitao je pripovijest, dao upute

za određene korekcije i na kraju napisao: 'Ako li se pripovijetka tako korijenito promijenila, mogli bi je tiskati. Svakako nam je drago da smo naišli na talent'. Kumičić je poslušao Šenoa i prepravio tekst, ali ga iz političkih razloga nije objavio u Vijencu, nego u pravaškom časopisu Sloboda. Nažalost, ni Ante Kovačić nije pokazao zahvalnost prema Augustu Šenoa, nego je svoju energiju rasipao napadajući ga, a razlog su bila politička razilaženja. August Šenoa pomno je birao tekstove, ako tekst nije bio dobar dao si je truda objasniti piscu što nije dobro i kako može, ako je to moguće, ispraviti tekst. Tako je jednom prilikom nesuđenom piscu, što je objavljeno u Vijencu 1874., napisao: 'Novele vaše ne možemo primiti. Što vi pripovijedate gospodine moj, neće ni živa duša vjerovati. Vi ste osobe svoje priče razradili kao dječarac drvene soldate, to njesu ljudi, to su lutke. Jeste li ikad čuli o psihologiji? A jezik? Kao da je prepisan iz kakove naredbe kojeg poreznog ureda. Uopće nije literatura igrarija i zato vas molim, da nam pošaljete budući plod svog pera za pet godina dana'".

DANAS VIJENAC NASTAVLJA TRADICIJU okupljanja vodećih književnih imena, istaknutih kritičara i novinara koji prate kulturu. Izlazi u svim dijelovima Hrvatske u nakladi od 6000 primjeraka: 4000 ljudi pretplaćeno je na Vijenac, dok ostali brojevi idu na kioske. Prema podacima koje je iznio glavni urednik Vijenca Goran Galić, u svibnju ove godine internetsku stranicu Matice hrvatske posjetilo je 100.000 ljudi, a onu Vijenca gotovo 60.000. Vijenac danas, ističe Galić, odgaja i mlade novinare iz područja kulture. I on je sam počeo pisati i raditi za Vijenac kada je bio na četvrtoj godini studija.

"Govori se o krizi tiskanih medija, o tome da će tiskane novine zadnji put izaći 2026. Nisam sklon takvim prognozama, mislim da će kvalitetni časopisi izlaziti, no novine se moraju prilagođavati tehnologiji. Mi sadržaj objavljujemo i na internetu, neprofitni smo medij pa si to možemo dopustiti. Prezentiramo ga i na YouTube kanalu, Facebooku, Instagramu... Zvonko Pandžić, istražitelj Marulićevih djela, otkrio je nedavno neka njegova nepoznata djela i rukopise i to je prvi put objavljeno u Vijencu. Iako ne letimo za senzacijom, nego nam je u fokusu ozbiljnost i analitičnost, često donosimo ekskluzive o otkrićima iz kulture i kulturne povijesti koje drugi prenose i na tome grade priče", zaključio je Goran Galić, glavni urednik Vijenca.

**'IDEJA VIJENCA
bila je pokazati da
na hrvatskom mogu
nastati vrsna djela te
naglasiti da Hrvati
imaju pravo na državu
jer su kadri pisati na
svom jeziku', kaže
Goran Galić**